

Archeologienota

Kamphenhout - Mechelsesteenweg

Natasja Reyms en Charlotte Delannoye

Bornem
2019

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Natasja Reyns en Charlotte Delannoye

All-Archeo bvba
Woestijnstraat 45
2880 BORNEM

Wettelijk depot nummer
D/2019/12.807/86

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	7
2.3	Onderzoeksopdracht	7
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.3.2	Beschrijving geplande werken.....	8
2.3.3	Werkwijze	14
2.4	Assessmentrapport	14
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied.....	14
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	20
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	25
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese.....	28
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	29
3	Samenvatting.....	31
4	Bibliografie	32
4.1	Publicaties	32
4.2	Websites	32
5	Bijlagen	33
5.1	Archeologische periodes	33

1 Inleiding

Deze archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2019F236

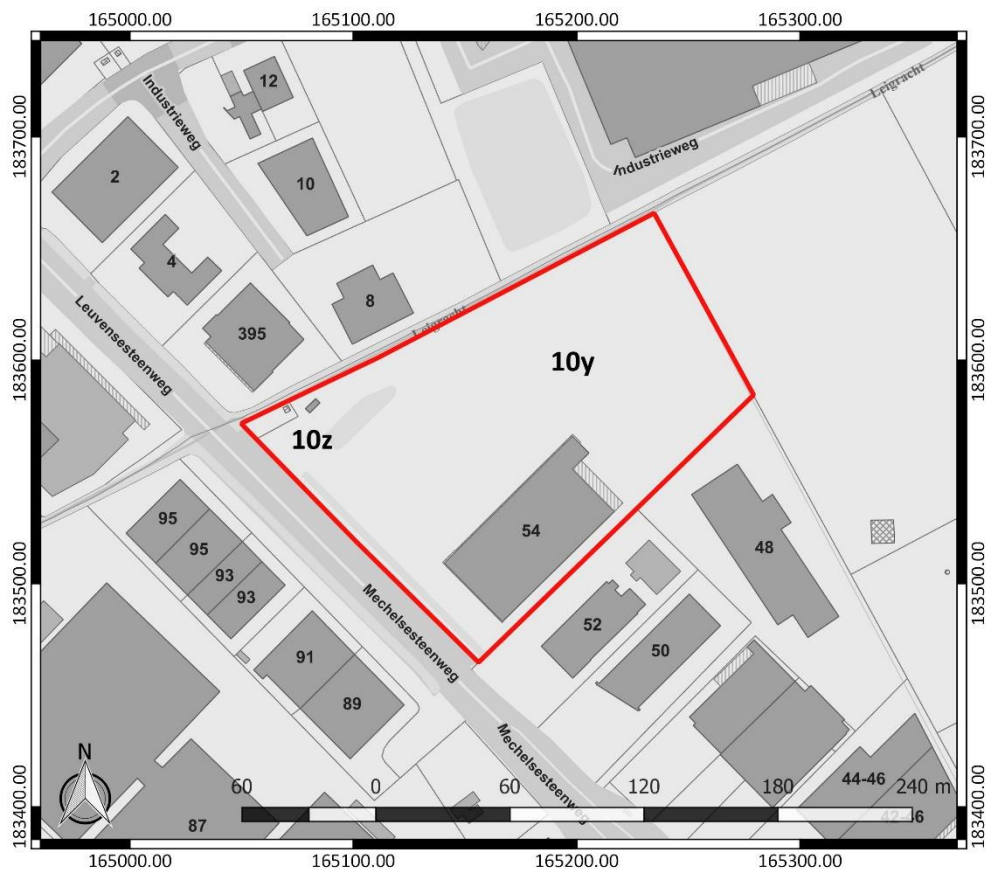
Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Vlaams-Brabant, Kamphenhout, Kamphenhout, Mechelsesteenweg 54, Sas/Weissetter

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 165050, 183572
- 165234, 183666
- 165278, 183584
- 165155, 183465

Kadastraal plan:

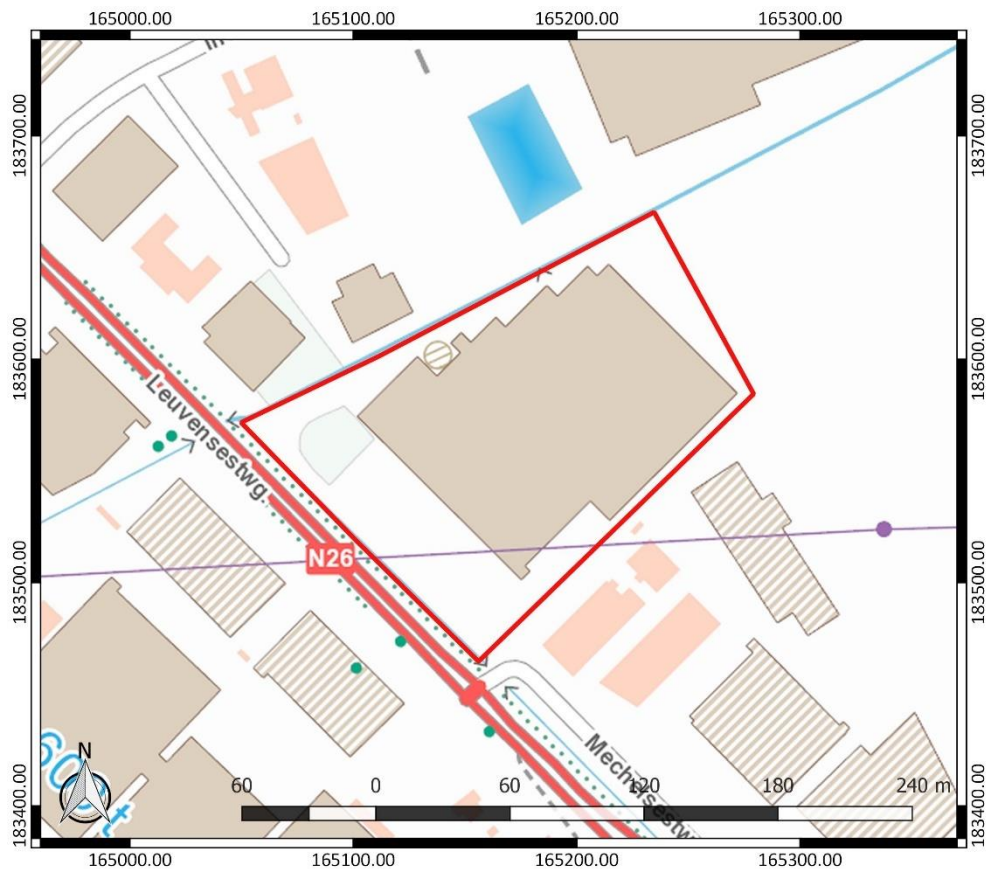

Figuur 1: Kadastraalplan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Kamphenhout, Afdeling 1, sectie A, nummers 10y en 10z

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 22470 m²

Topografische kaart:

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 25/06/2019 – 01/07/2019

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, steentijd, metaaltijden, Romeinse tijd, nieuwe tijd, nieuwste tijd, akkerland, bos

Verstoorde zones: Er bevinden zich gebouwen, verhardingen en infiltratievoorzieningen ter hoogte van het onderzoeksgebied (Figuur 3). Er kan verondersteld worden dat de realisatie ervan enige negatieve impact heeft gehad op het archeologisch bodemarchief. De precieze aard en de omvang van deze verstoring is echter niet gekend.

Figuur 3: Verstoringskaart, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

2.2 Archeologische voorkennis

Er is geen concrete archeologische voorkennis met betrekking tot het onderzoeksgebied.

2.3 Onderzoekopdracht

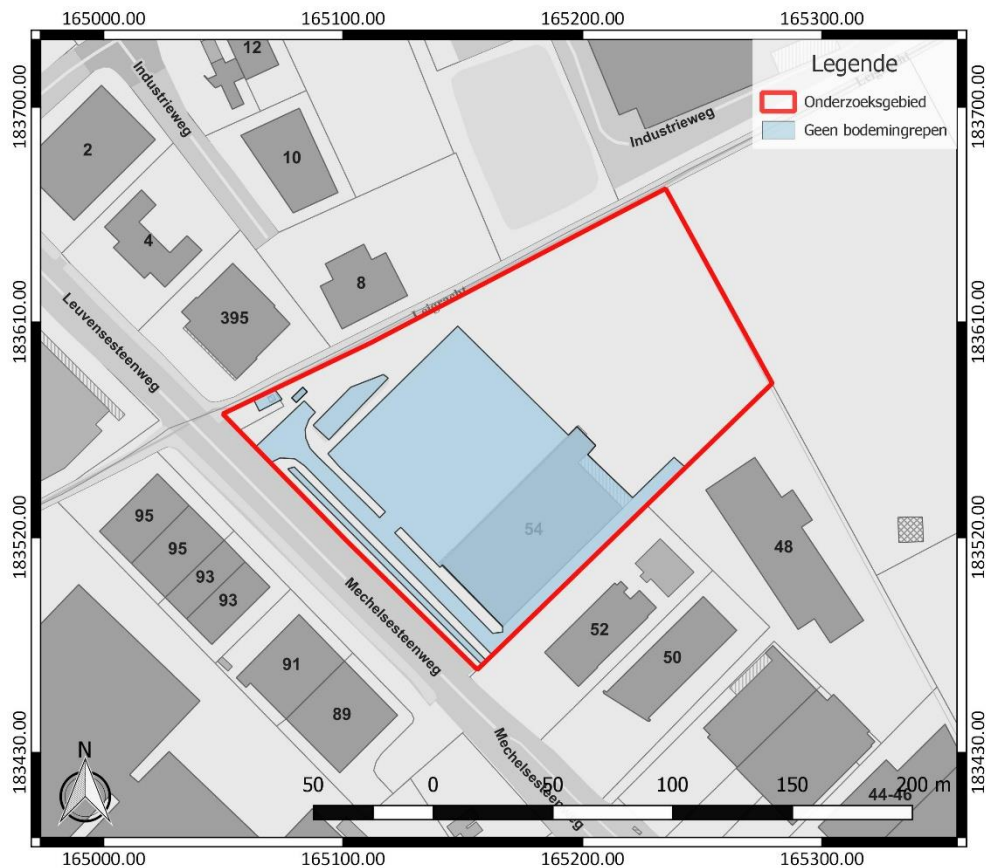
2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: De bestaande bebouwing en verharding blijft behouden (Figuur 4). De oppervlakte van de zone waarin de bodemingrepen zullen plaatsvinden, bedraagt ca. 12190 m².

Figuur 4: Kaart met de randvoorwaarden, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

2.3.2 Beschrijving geplande werken

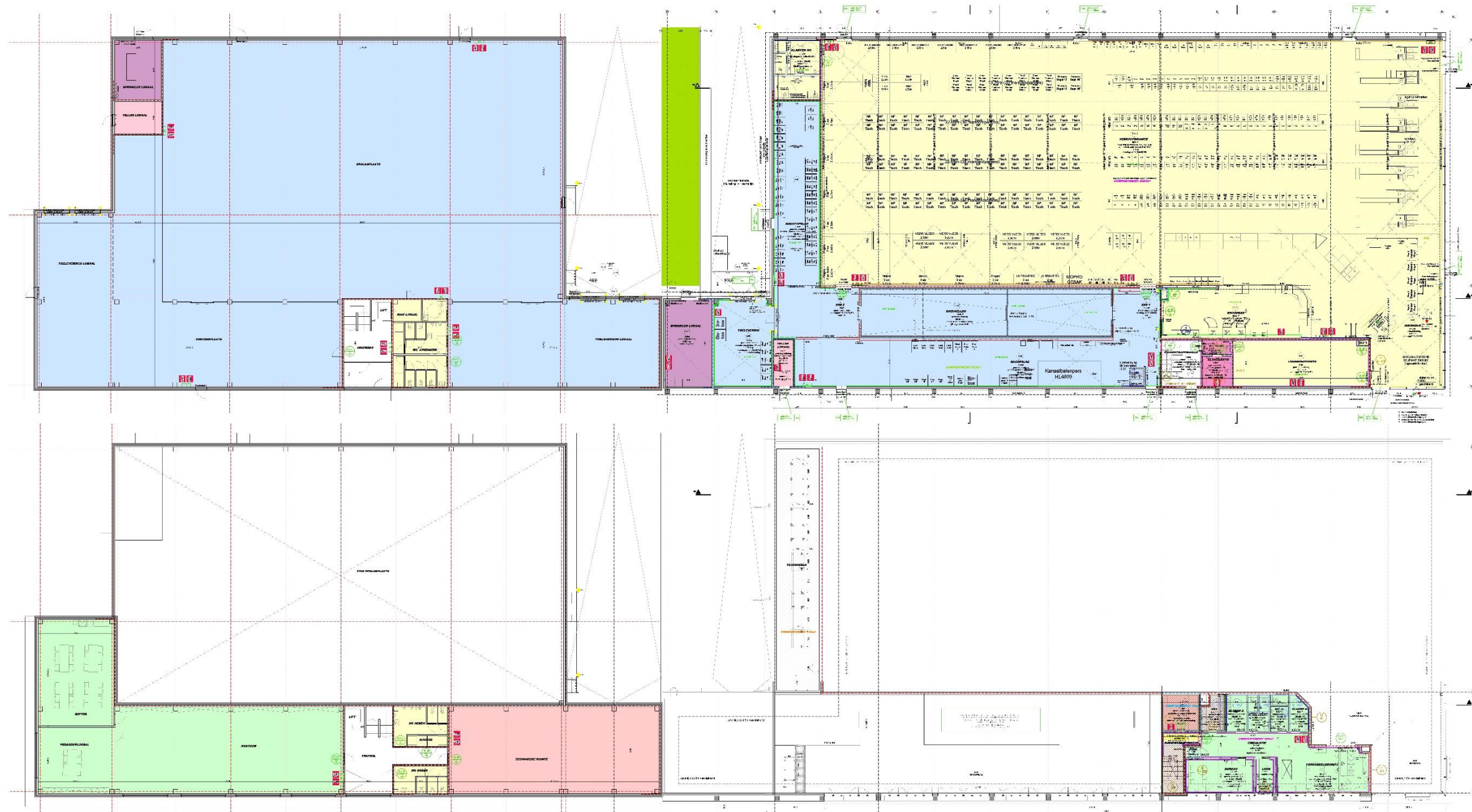
Het terrein bestaat heden uit een handelspand met bijhorende parking en zal worden uitgebreid met een nieuw magazijngebouw (Figuur 5). Het gebouw zal gebruikt worden als verkoopsruimte en als opslag-/sorteerplaats. Op de bovenverdieping wordt personeelsruimte voorzien zoals kleedkamers, kantoren, een refter en een vergaderlokaal. De nieuwbouw zal tegen het bestaande gebouw opgetrokken worden. Ook de bestaande wegenis wordt verder doorgetrokken over het terrein. Centraal in het plangebied worden 19 parkeerplaatsen aangelegd, evenals een groenzone. Het terreinprofiel blijft ongewijzigd. De precieze verstoringsdiepte van de magazijnbouw is nog niet gekend. Ze is afhankelijk van de resultaten van het sonderingsonderzoek. De verstoringsdiepte van de wegenis, parkeerplaatsen en groenzone bedraagt ca. 50 tot 80 cm.

- LIDL winkel**
OPPERVLAK +0= 2660m²
OPPERVLAK +1= 708m²
TOTAAL= 2868m²
- rode betonklinkers 220x110x100 (niet waterdoorlatend)
 - gruze betonklinkers 220x110x100 (niet waterdoorlatend)
 - blauwe betonklinkers 220x110x100
 - roze betonklinkers 220x110x100
 - zwarte betonklinkers 220x110x100
 - zwarte betonklinkers 200x200x80 (niet waterdoorlatend)
 - bestaande open beek
 - hoge graspen: Hakonchloa Macra 9x1m²
 - Sealera 7x1x1x1m² + Ligustrum 4 stuks/m² 50/50 verhouding
 - Sealera 7x1x1x1m² + boomchloa
 - onbehandeld
 - groenzone
 - Boleacia (Robinia) + steunpaal
 - RW - herbruik
 - RW - geen herbruik
 - DW - grjs
 - DW - foscaal

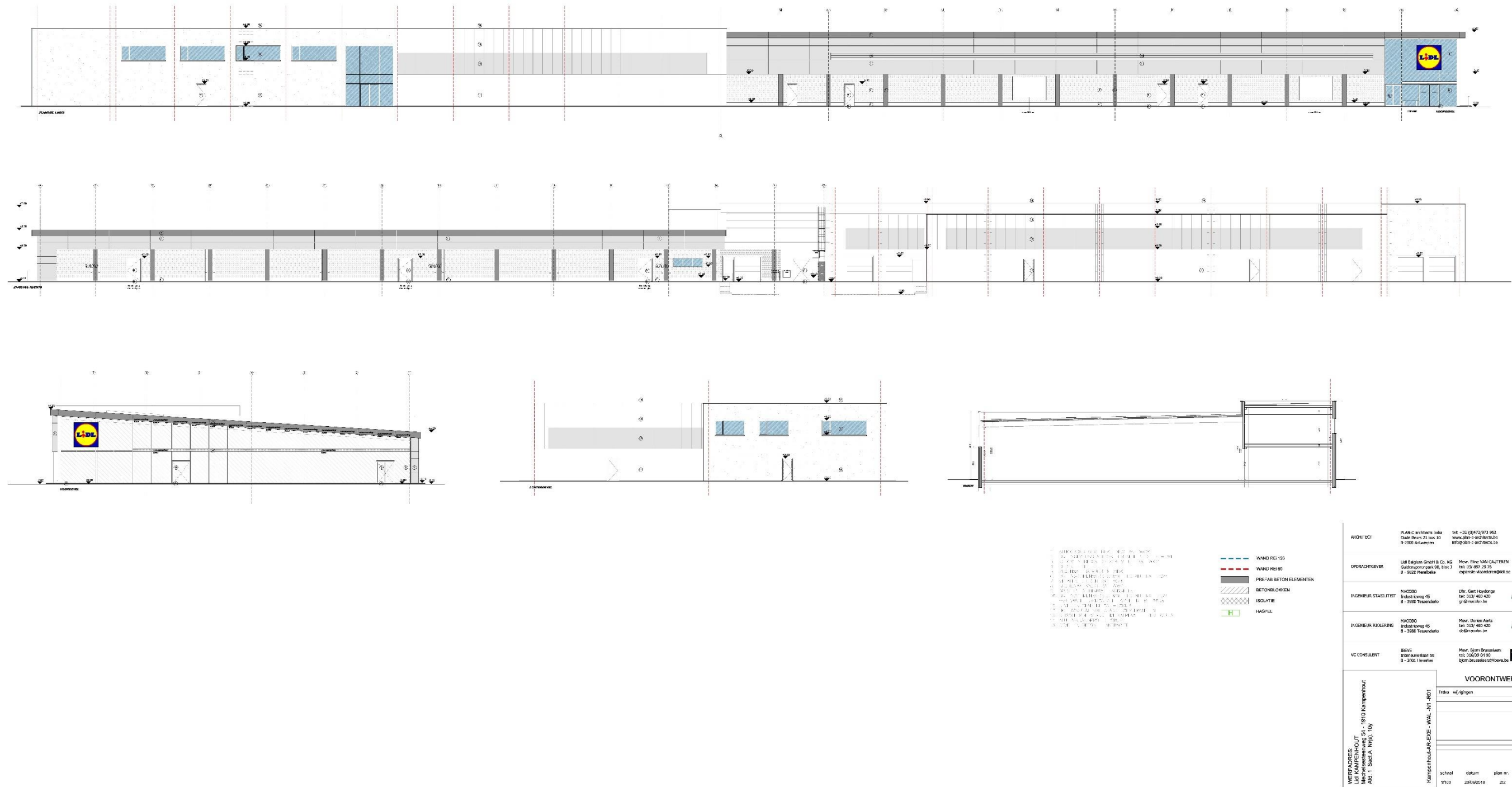
Figuur 5: Ontwerpplan (PLAN-C architects bvba)

ARCHITECT	PLAN-C architects bvba Dude Beurs 21, bus 10 B-2000 Antwerpen	tel: +31 (0)472973 962 www.plan-c-architects.be info@plan-c-architects.be	
OPDRACHTGEVER	Lidl Belgium GmbH & Co. KG Guldensporenpark 90, blok J B-1620 Harelbeke	Mevr. Elise VAN CAUTEREN tel: 03 897 29 76 expansie-visie@lidl.be	
INGENIEUR STABILITEIT	MACOMO Industrieweg 45 B-3980 Tessenderlo	Dhr. Gert Hoydonckx tel: 013 7166 120 gh@macomo.be	
INGENIEUR RIJDLING	MACOMO Industrieweg 45 B-3980 Tessenderlo	Mevr. Dorien Aerts tel: 013 7460 420 da@macomo.be	
VC CONSULTANT	IBVEE Industrieweg 68 B-3001 Heverlee	Mevr. Bjorn Braaschiers tel: 01 679 91 98 bjorn.braaschiers@ibvee.be	
WERFADRES: Kampenhout Mechelsesteenweg 54 - 1910 Kampenhout Afs. 1, Sectie A, Nr(6), 10y	VOORONTWERP		
Kampenhout-AR-EXE-IMP-N-R01	Index wijzigingen	datum	
schaal	datum	plan nr.	dossier
1/200	16/06/2019	1/1	1528

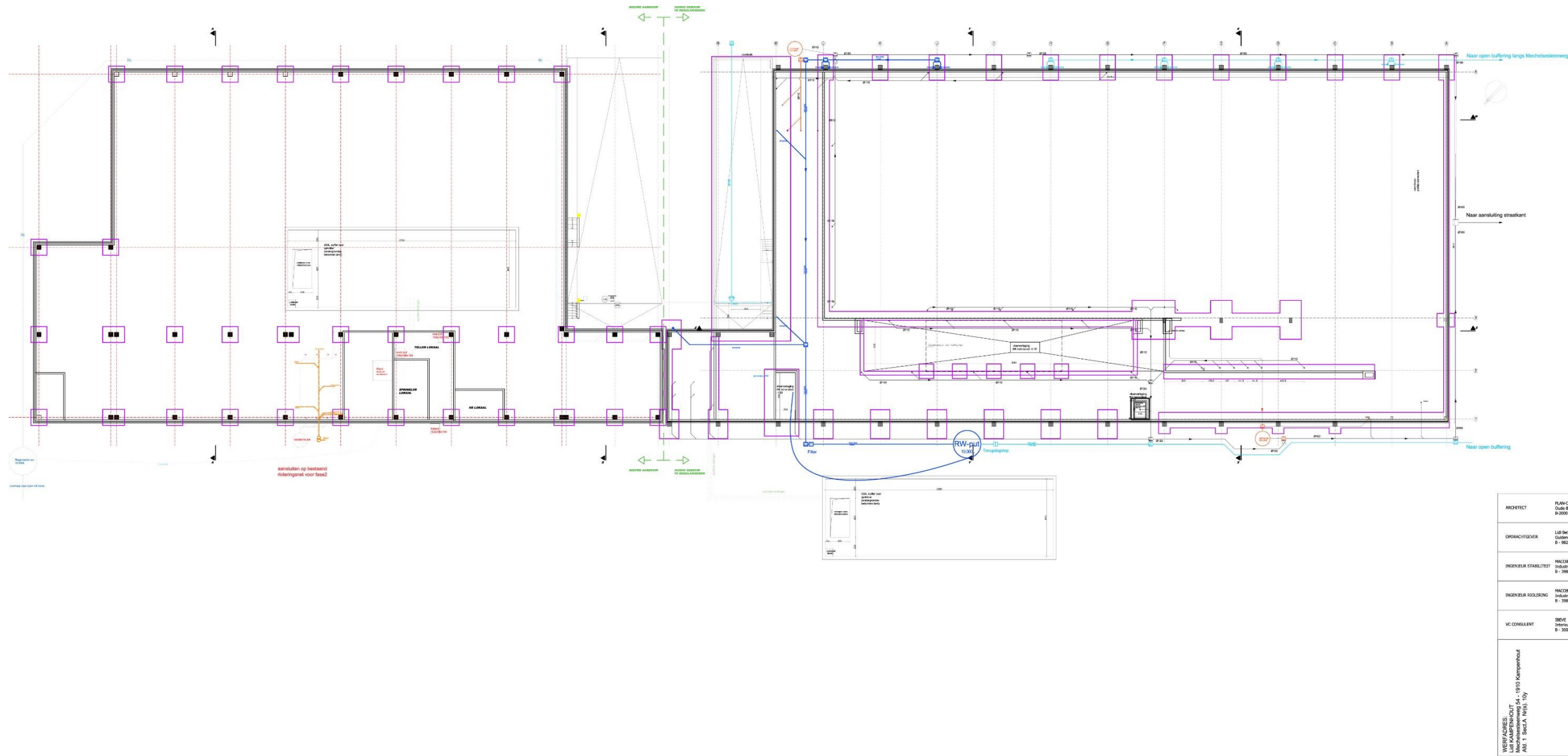

ARCHITECT	PLAN-C architecten bvba Op de Buis 22 bus 12 3000 Antwerpen	tel: +32 (0)37073 862 www.plan-c-architecten.be info@plan-c-architecten.be	
GRONDSCHIEDER	Julien Breyne d'Arly & Co. NV Dijkwalleweg 14, bus 4 2030 Antwerpen	tel: +32 (0)3 23 78 800 www.julienbreyne.com	
INDEKSIEUR STADIET	MAKORD Bakelweg 45 31360 Tielrode	Dir. Gert Bredius tel: 0174 946 171 g@makord.nl	
INDEKSIEUR KEUKENS	MAKORD Houtweg 45 31360 Tielrode	Van H. Dorien Aerts tel: 0174 946 171 v@makord.nl	
VC ONGEBUW	BEVE Buitenvelde 53 2000 Heverlee	Van Hout Boudens tel: 0174 24 01 01 info@beve.be	
WERKFAAS Kampenhout Mechelsesteenweg 14 3011 Breda, Nijmegen, Dty	VOORONTWERP Naam: <input type="text"/> Datum: <input type="text"/> Schaal: <input type="text"/> Blad nr.: <input type="text"/> Codering: <input type="text"/> 1/10 1/6000 2/9 1/2 1/28		

Figuur 6: Grondplan van het gelijkvloers (PLAN-C architects bvba)

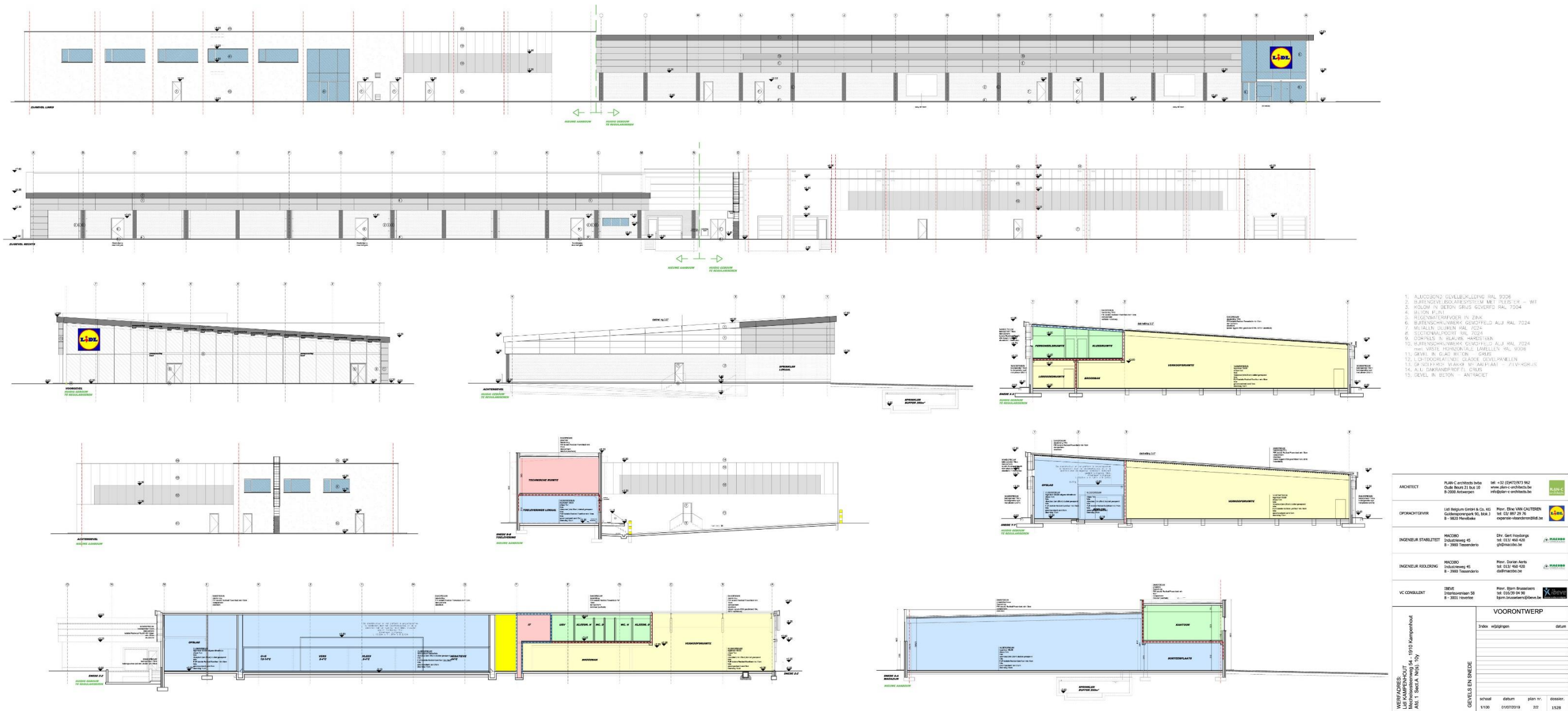

Figuur 7: Plan van de gevels (PLAN-C architects bvba)

Figuur 8: Funderingsplan (PLAN-C architects bvba)

ARCHITECT	PLAN-C architects bvba Oude Boven 22, box 10 B-2000 Antwerpen	tel: +32 (0)4751973 962 www.plan-c-architects.be info@plan-c-architects.be	
OPDRACHTGEVER	L&L Belgium GmbH B. Co. NV Guldensteengweg 90, 100A 1 B-1800 Mellebeke	Mw. Eline VAN CALTENEN tel: 031 467 20 76 expansie@vandenberghel.be	
INGENIEUR STABILITEIT	MACORO Industrieweg 45 B-3900 Tienenwilde	Dir. Geert Heudings tel: 0333 461 429 ghe@macoro.be	
INGENIEUR RIJSLING	MACORO Industrieweg 45 B-3900 Tienenwilde	Mw. Danyel Aerts tel: 0333 461 429 da@macoro.be	
VE CONSULTANT	BEVE Internationale 58 B-3001 Heverlee	Mw. Bjorn Struveniers tel: 03429 04 90 bjorn.struveniers@beve.be	
WERFADRES: L&L KAMPENHOUT AEG 1, Bld. A, 10/15, 10y	VOORONTWERP		
	GRONDPLAN - 0	Inklaar	datum
	schaal	datum	plan nr.
	1/100	01/07/2019	102
			disseer.
			1528

Figuur 9: Snedes (PLAN-C architects bvba)

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is gegeoreferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Villaretkaart (1746-1748), de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778) en de Atlas der Buurtwegen (1841) worden drie momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

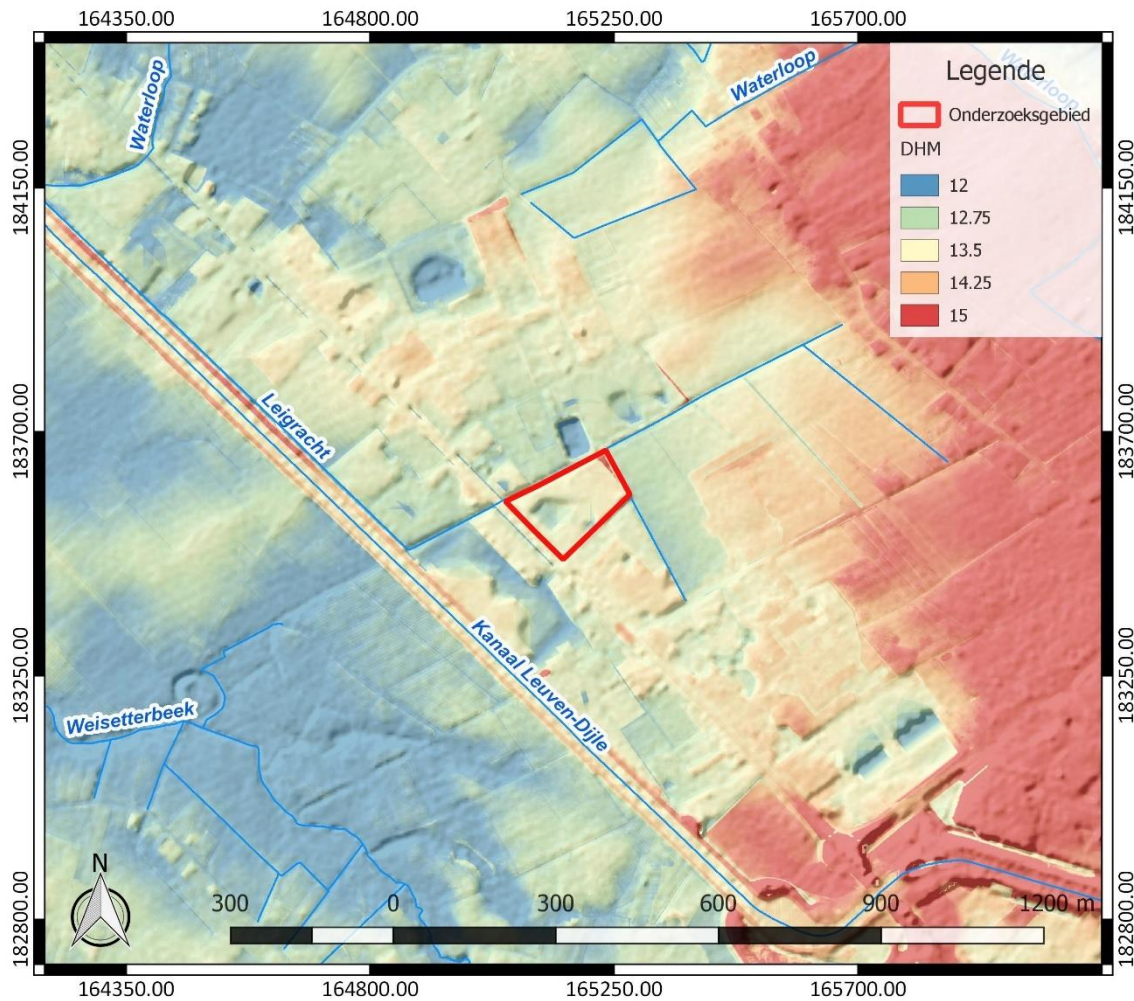
Het onderzoeksgebied ligt op aanzienlijke afstand ten noordoosten van het dorpscentrum van Kampenhout, in de wijk Kampenhout-Sas (Figuur 10). Verder situeert het zich nabij enkele andere dorpskernen, respectievelijk nabij Boortmeerbeek in het noorden, Wespelaar in het oosten en Relst in het zuiden. Het terrein ligt net aan de grens tussen Kampenhout en Boortmeerbeek. Het gewestplan deelt de onderzoekszone in als industriegebied. Op hydrografisch vlak behoort het tot het Dijlebekken. De Leiegracht vormt de noordelijke en oostelijke grens van het terrein (Figuur 12). Ten westen stroomt ook nog het Kanaal Leuven-Dijle en verder weg de Weisseterbeek. De waterlopen ten noorden van het gebied zijn niet benoemd.

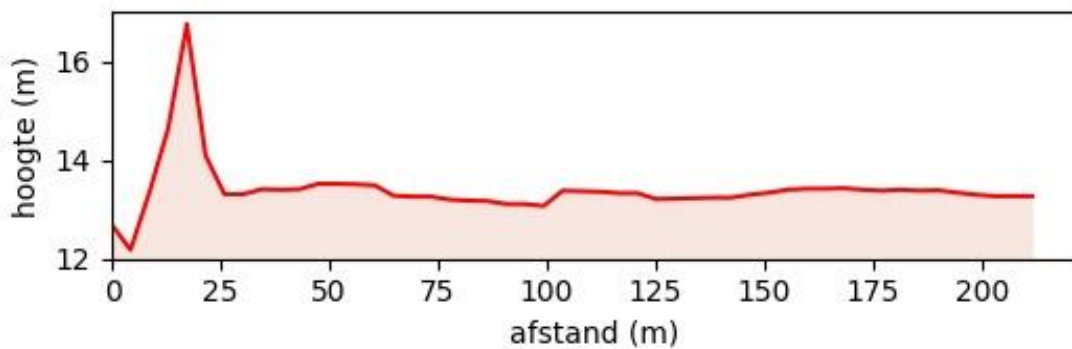
Figuur 10: Luchtfoto van 2018 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 11: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

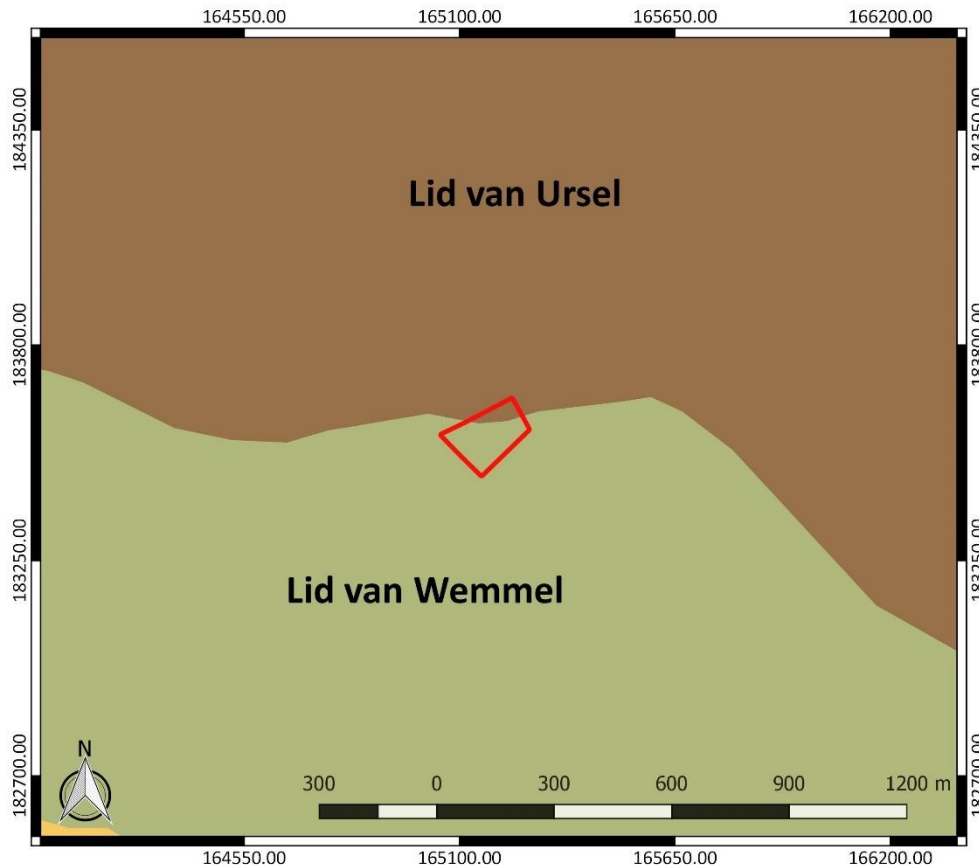
Figuur 12: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 13: Hoogteverloop van noordoost naar zuidwest over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Geomorfologisch behoort Kampenhout tot het heuvelland van de Brabantse Groentestreek in de driehoek Mechelen – Leuven – Brussel. Dit vormt het overgangsgebied tussen Laag- en Midden-België. Het reliëf stijgt hier gestaag tot een maximale hoogte van 33 m in de omgeving van Nederokkerzeel. Dit gebied maakt deel uit van het glacis van Okkerzeel. Op de as Peutie - Melsbroek - Nederokkerzeel - Herent ligt een steilrand die van 32 m daalt naar 20 m en de overgang vormt tussen

enerzijds het zand- en zandleemgebied en anderzijds het leemgebied.³ Het onderzoeksgebied ligt in een gradiëntzone, op de overgang van hoger gelegen gronden ten oosten naar de vallei van de Weissetterbeek in het westen en kent een vrij vlak reliëf vanaf 12,2 m TAW (Figuur 13). Het hoogste punt bevindt zich aan de noordelijke rand van de onderzoekszone, vlak aan de Leigracht op een hoogte van 16,7 m TAW. Het onderzoeksgebied ligt merkbaar hoger dan het omringende terrein. Het lijkt mogelijk tot ca. 1 m opgehoogd, om het niveau te laten aansluiten bij dat van de Mechelsesteenweg.

Figuur 14: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

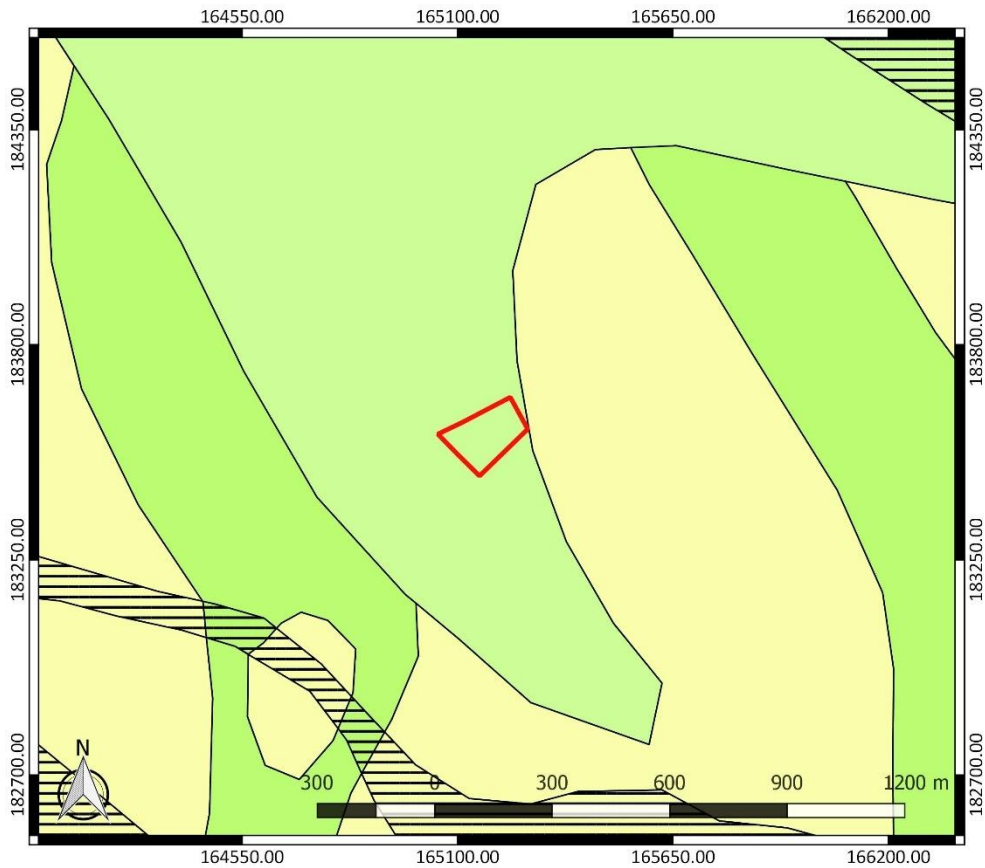
De tertiaire ondergrond van het onderzoeksgebied (Figuur 14) bestaat voor meer dan de helft uit het Lid van Wemmel. Deze ondergrond bevat grijs tot groen fijn zand, dat kleihoudend en glauconiethoudend kan zijn en een basisgordel met *Nummulites wemmelensis* heeft. In het noorden van het terrein komt het Lid van Ursel voor, dat eveneens deel uitmaakt van de Formatie van Maldegem. Deze ondergrond laat zich kenmerken door grijsblauwe tot blauwe klei.⁴

De quartairgeologische kaart (Figuur 15) geeft aan dat binnen het onderzoeksgebied afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk van het Vroeg-Holoceen voorkomen, en/of hellingafzettingen van het Quartair. Hieronder verschijnen fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen). Ten oosten wordt het landschap bepaald door dezelfde bovenlaag. Ten westen kunnen op iets grotere diepte ook nog fluviatiele afzettingen van het Saaliaan (Midden-Pleistoceen) voorkomen.⁵

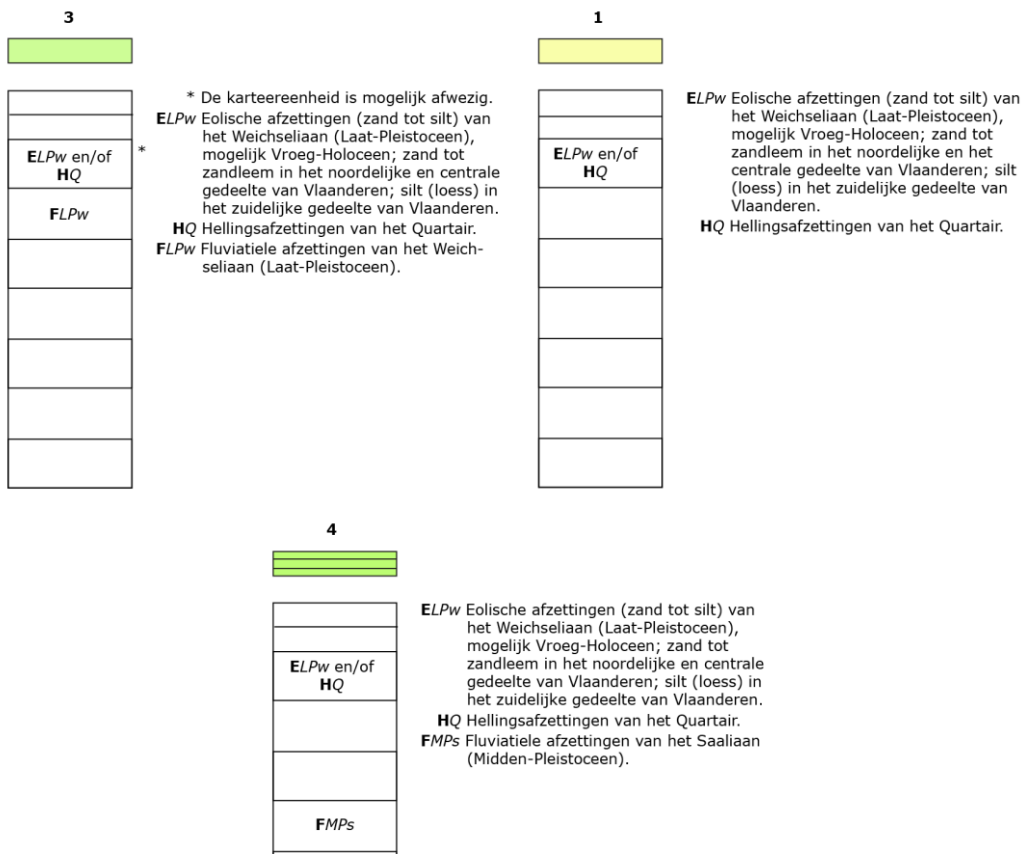
³ Bogemans 2007, 4

⁴ www.geopunt.be/kaart

⁵ www.geopunt.be/kaart

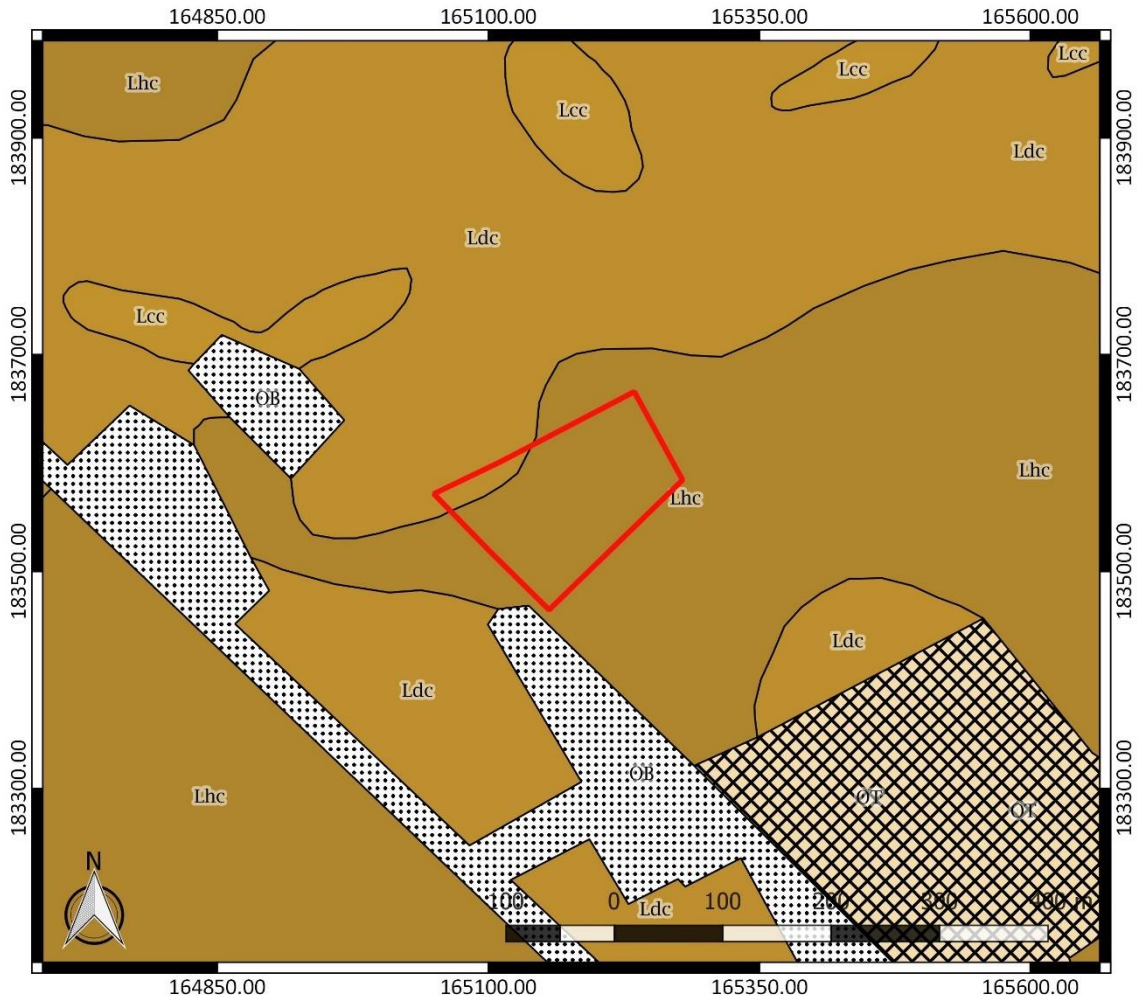

Figuur 15: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 16: Legende bij de quartairgeologische kaart (www.geopunt.be)

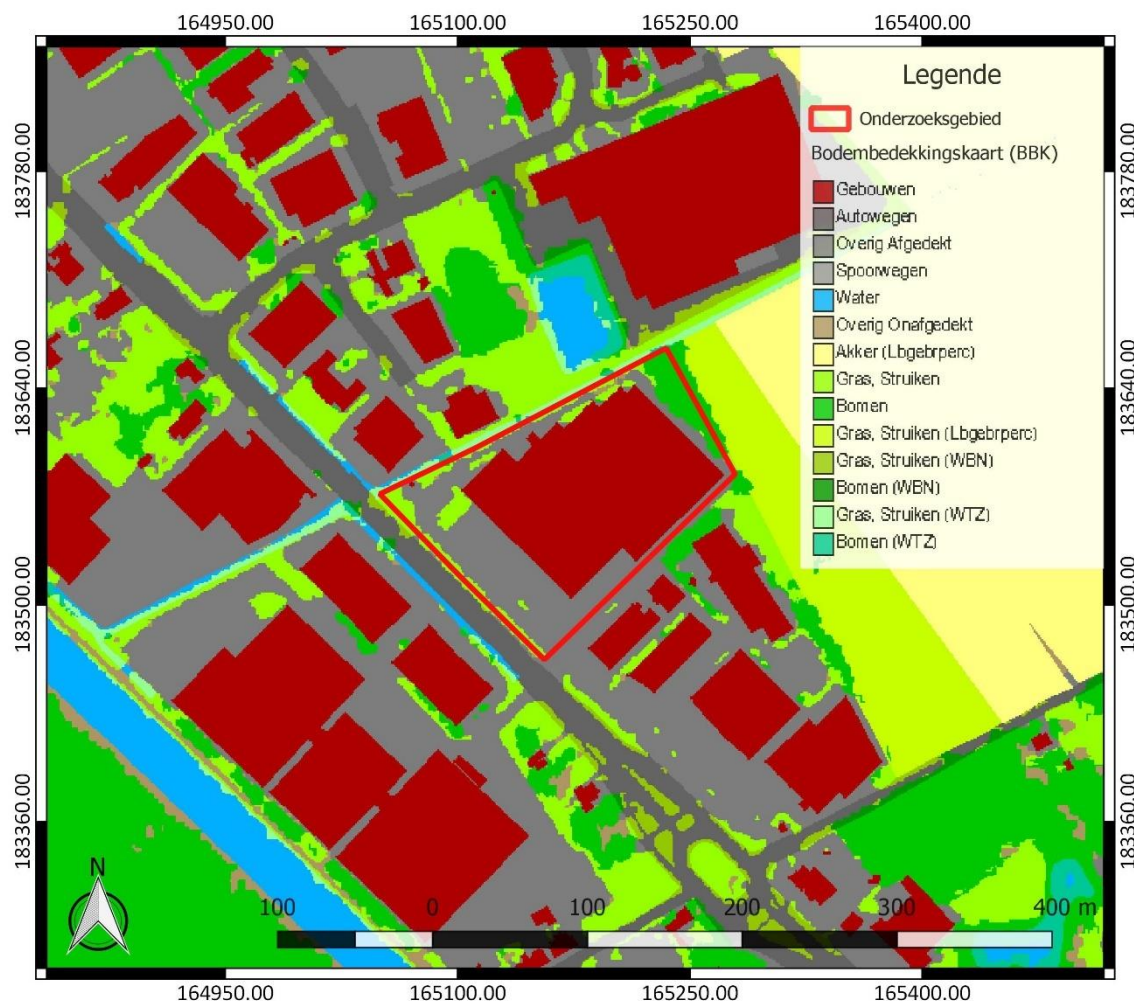
De bodemkaart (Figuur 17) geeft hoofzakelijk zandleemgronden aan in de omgeving. Het voornaamste bodemtype in het onderzoeksgebied zelf is een natte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizon (Lhc). Aan de noordelijke rand is de zandleembodem matig nat (Ldc). In enkele zones komt ook een matig droge variant voor (Lcc). Ten zuiden en ten oosten van het onderzoeksgebied zijn op de kaart bebouwde zones (OB) aangeduid, net als sterk vergraven gronden (OT) in het zuidoosten.⁶

Figuur 17: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op de bodemgebruikkaart worden een gebouw en verhardingen getoond in het onderzoeksgebied (Figuur 18). Aan de randen zijn ook nog gras, struiken en bomen aanwezig. De omtrek van het meest gebouw komt echter niet overeen met de bebouwing op een recente luchtfoto (Figuur 10). De bodemgebruikkaart lijkt te verwijzen naar een eerdere toestand waarbij op het perceel een groter gebouw opgetrokken was. Dit werd in tussentijd gesloopt en vervangen door het huidige handelspand.

⁶ www.geopunt.be/kaart

Figuur 18: Bodemgebruikskartaar met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

De historie van Kampenhout en in het bijzonder van de wijk Kampenhout-Sas hangt nauw samen met de aanleg van het Kanaal Leuven-Dijle. Mede door het succes van het Brusselse kanaal wou Leuven in de 18de eeuw ook een eigen vaart graven waardoor het toegankelijk zou worden voor zeeschepen. Anderzijds kreeg Leuven het alleenrecht op de exploitatie van de vaart. In 1750 werd de aanleg van een kanaal gestart. Pas in 1763 kon het in gebruik genomen worden. Het kanaal werd voorzien van vijf sluizen, waaronder een dubbele schutsluis in Kampenhout. De vaart bleef tot in 1972 eigendom van de stad Leuven. In 1972 werd de eigendom en het beheer aan de Belgische Staat overgedragen.⁷ Rondom de sluis ontwikkelde zich in de 19de eeuw een belangrijk handelscentrum met een kleine lokale haven. In de wijk, die overigens aan een knooppunt van wegen lag, vestigden zich verschillende handelaars voor de export van goederen. Bijgevolg werden hier ook verschillende herbergen opgetrokken.⁸

Vervolgens verdienen de gebeurtenissen tijdens Wereldoorlog I aandacht. Op woensdag 19 augustus 1914 kwamen de eerste Duitse soldaten aan in Buken en Veltem. Huizen werden in brand gestoken. Op 20 augustus drongen de Duitsers huizen binnen en plunderden. Willekeurig werden mannen neergeschoten. Ook ter hoogte van Kampenhout-sas en de Bosstraat lieten de Duitsers de inwoners

⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Dubbele schutsluis [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/200271> (Geraadpleegd op 26-06-2019)

⁸ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Kampenhout-Sas> (geraadpleegd op 26 juni 2019)

niet ongemoeid. Op 20 augustus staken de Duitsers zes huizen in de Bosstraat in brand en twee huizen aan het sas. Op 23 augustus mochten de gegijzelden teruggaan naar hun dorpen. Op 25 augustus 2014 deed het Belgische leger een uitval vanuit Antwerpen, richting Mechelen. Kampenhout-sas lag in de vuurlinie. De Duitsers hadden namelijk kasteel Van Fierland (nu verdwenen) gekozen als hoeksteen voor hun verdediging te Kampenhout-sas. Diezelfde dag probeerde de Belgische 2de Legerafdeling tevergeefs de brug van Kampenhout-sas te veroveren, met hevige gevechten en verliezen aan beide kanten tot gevolg. De strijd werd opgegeven op 26 augustus. Het kampement van de Duitsers was gelegen achter het klooster. Drie huizen aan het begin van de Bosstraat en vijf huizen aan Kampenhout-sas werden in brand gestoken. Opnieuw executeerden de Duitsers mensen. Aan het sas van Kampenhout werden op 26 en 27 augustus gevangenen losgelaten. Ze kregen het bevel zich naar Boortmeerbeek te begeven.⁹

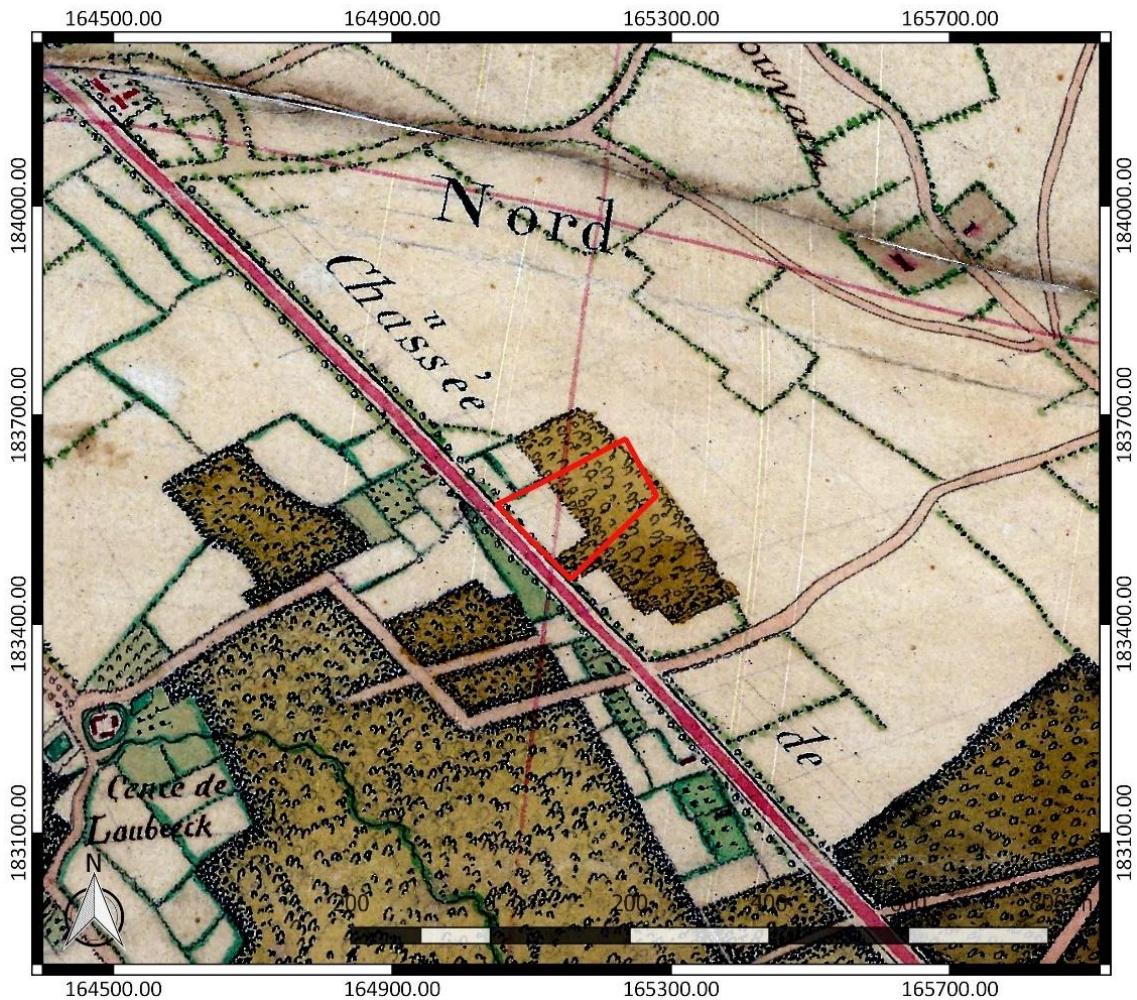
Figuur 19: zicht op Kampenhout-sas na de gevechten van augustus 2014 (Croon 2014, 50)

Tijdens Wereldoorlog II zijn geen belangrijke gebeurtenissen te vermelden, zoals dat wel het geval was voor Wereldoorlog I. Wel kan de KW-linie aangehaald worden, waarvan het telefoonnetwerk onder meer door Kampenhout liep. Het onderzoeksgebied is te situeren binnen dit telefoonnetwerk. De KW-linie bestond uit één of twee rijen gevechtshokken. Belangrijke plaatsen, zoals dorpen en grote kruispunten, werden met bijkomende gevechtshokken beschermd, de zogenaamde antitankcentra. Van noord naar zuid wierp men vóór de rijen gevechtshokken talrijke hindernissen op. Het opzet was om de vijand aan de hindernissen op te houden en vervolgens onder vuur te nemen vanaf de bunkerlijn. Achter de bunkerlijn bouwde men een telefoonnetwerk uit dat de communicatie aan het front moest verzekeren.¹⁰

⁹ Croon 2014, 45-53, 60-62; Massart 1977, 80

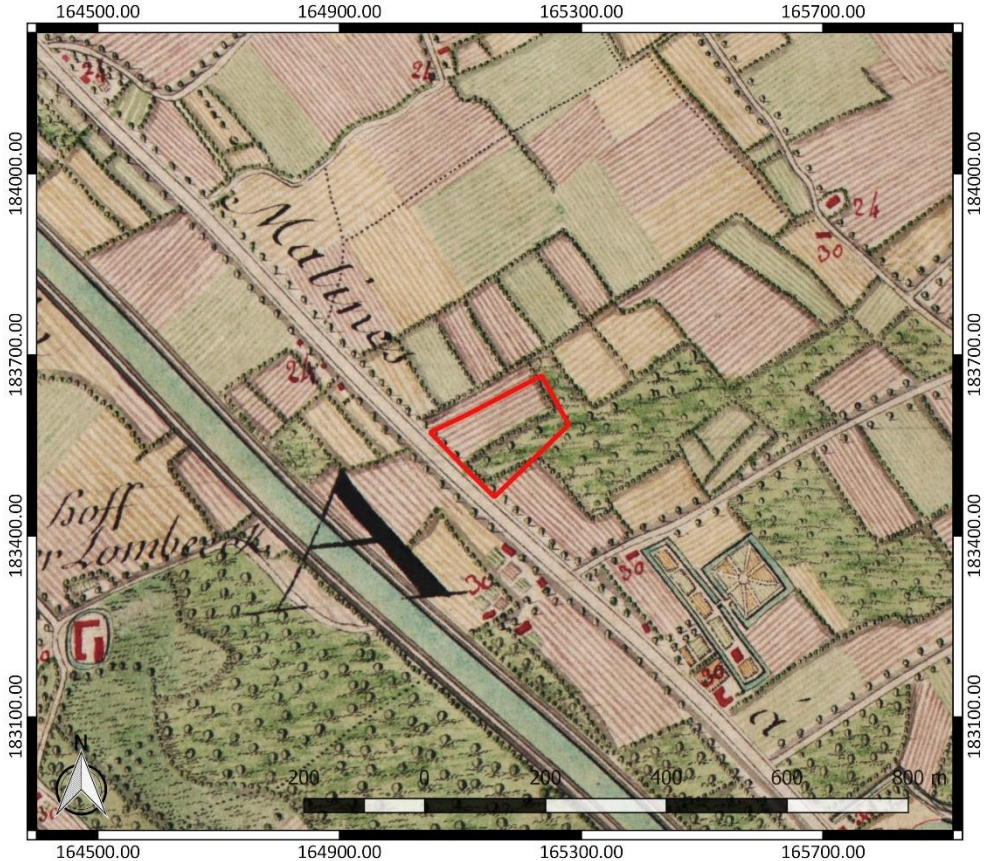
¹⁰ <http://www.kwlinie.be/opbouw>

Op de Villaretkaart, genoemd naar Jean Villaret, ingenieur-geograaf bij het Franse hof en één van de makers (1745-1748), bevindt het onderzoeksgebied zich vlak aan de verbindingsweg tussen Leuven en Mechelen (Figuur 20). Het terrein is in gebruik als akkerland en als bos. De groene zone ten zuiden is het Liesbethbos. In de rest van het landschap is verder geen bewoning aanwezig, op de omgrachte hoeve Sint-Jozef ten oosten van het terrein na.

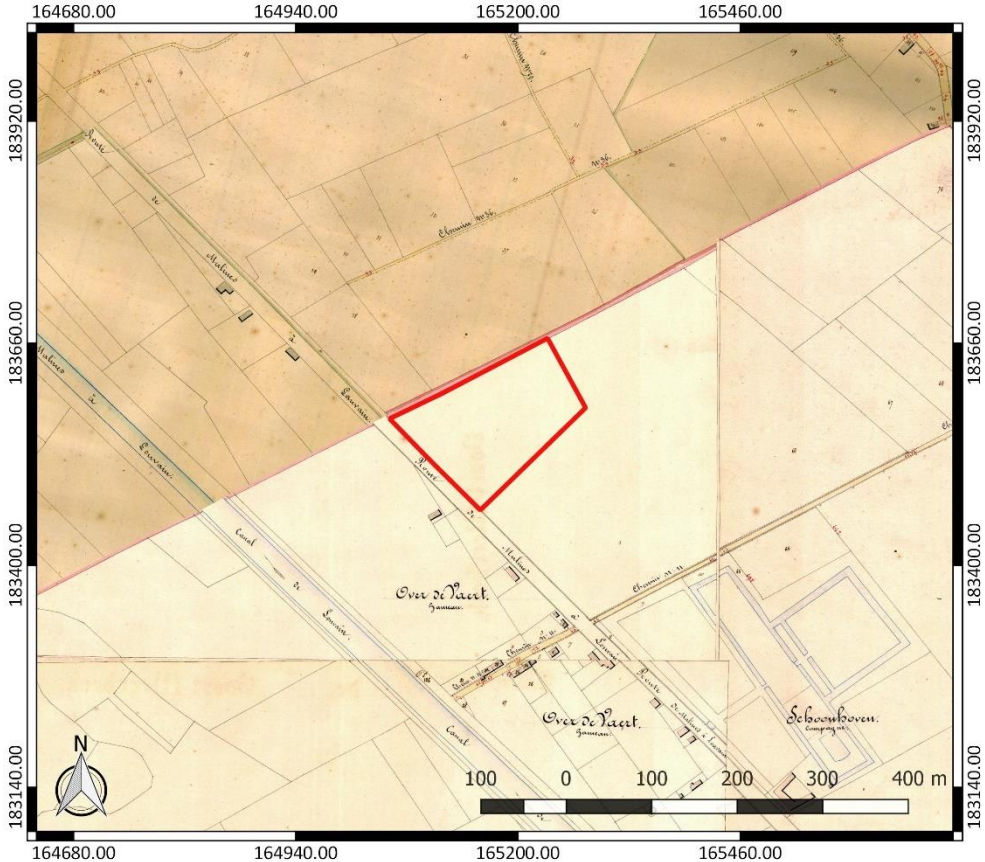

Figuur 20: Villaretkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), is te zien dat het onderzoeksgebied nog steeds in gebruik is als akkerland en als bos (Figuur 21). Ten zuiden zijn nu wel enkele gebouwen ingeplant, waaronder een omgracht domein. Op de Atlas der Buurtwegen (1841) is de situatie gelijkaardig weergegeven (Figuur 22). Er zijn nog steeds evenveel gebouwen aanwezig. Een kanaal werd ondertussen aangelegd evenwijdig aan de Mechelsesteenweg.

Figuur 21: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 22: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 23: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

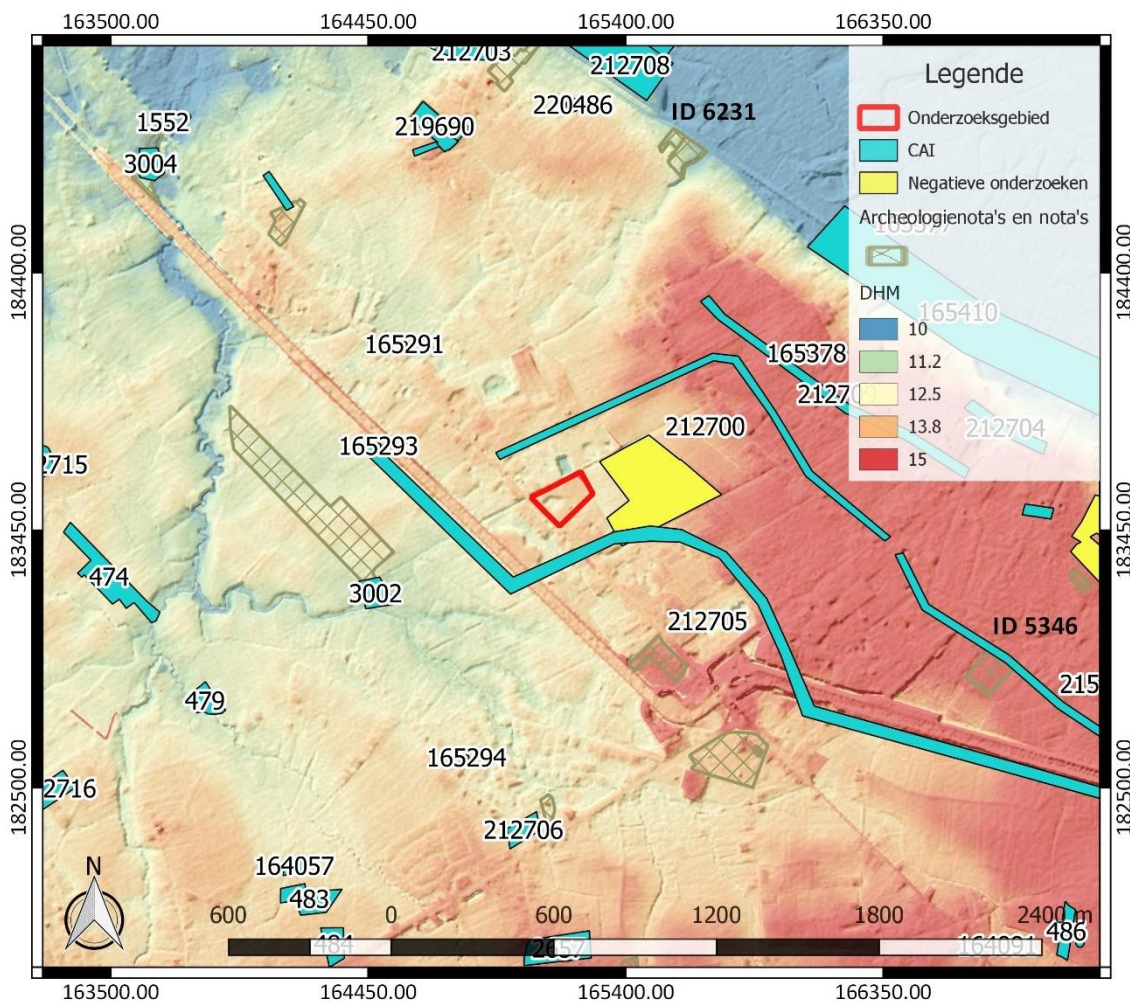

Figuur 24: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op een luchtfoto uit 1971 (Figuur 23) kunnen we vaststellen dat het onderzoeksgebied op dat moment is ingevuld als akkerland. Langs de Mechelsesteenweg is de bebouwing nog steeds beperkt, maar toch al iets meer toegenomen. Ten opzichte van een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 24) is niet zozeer de omgeving, maar het landgebruik van de onderzoekszone zelf sterk gewijzigd. Het terrein en het aanpalende perceel vormen nu een industriële site. Het beeld verschilt opnieuw sterk met de situatie in 2018 (Figuur 10). Een luchtfoto uit 2017 toont dat het de bebouwing en verharding op het terrein gesloopt is. Het terrein ligt braak en het huidige pand op het terrein is er in opbouw.¹¹ In de omgeving werden enkele grote panden gebouwd, waardoor het oorspronkelijke landelijke karakter van de wijk bijna volledig verdwenen is.

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

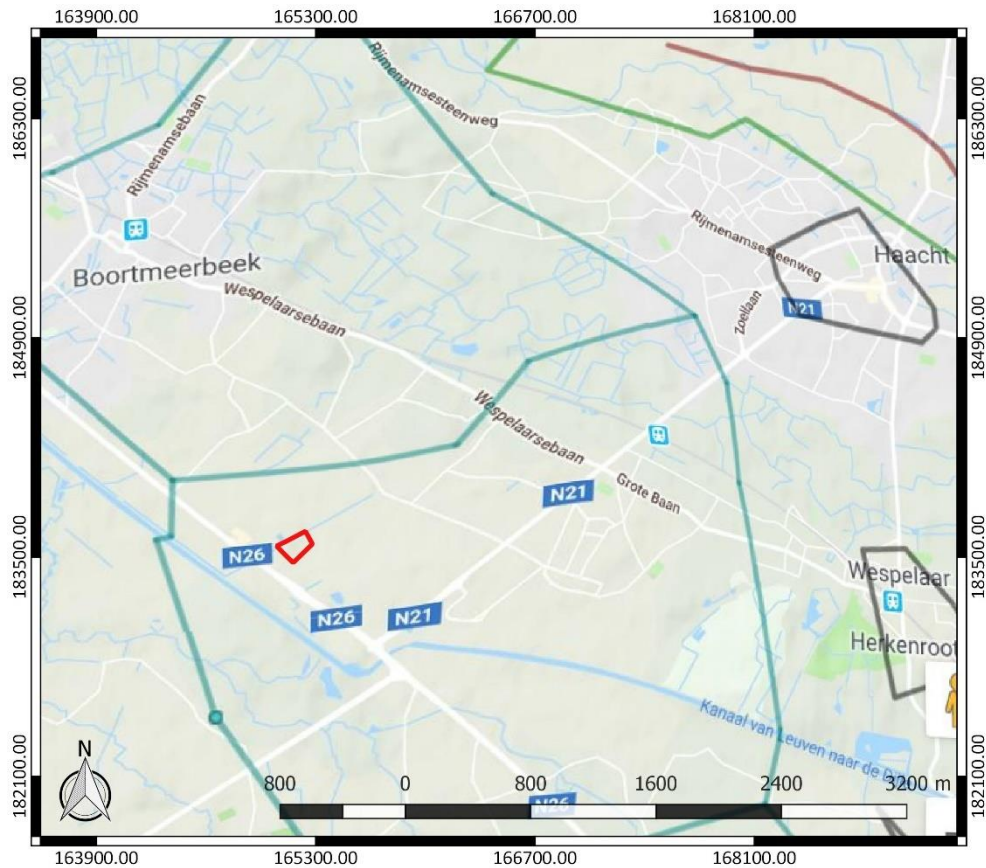
De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 25). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

Figuur 25: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerenderfgoed.be/>), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DHM 5 m

¹¹ www.geopunt.be

Net ten westen van het terrein werd een negatief onderzoek geregistreerd. Tijdens het vooronderzoek werden geen relevante archeologische sporen aangetroffen. Het verband tussen topografie, bodemeenheid en archeologische resultaten geeft een vrij duidelijk beeld. Het laaggelegen, vlakke landschap met een Tertiair substraat, dat zorgt voor te natte gronden in de winter en te droge gronden in de zomer, is weinig geschikt voor permanente bewoning.¹² Daarom werd het vanaf dan benoemd als gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.

Figuur 26: Kaart met de bunkers van de KW-linie (www.kwlinie.be)

Het merendeel van de vondstlocaties in de nabije omgeving van het onderzoeksgebied is gelinkt aan de KW-linie, die zowel doorheen Kampenhout als Boortmeerbeek loopt en waarvan nog enkele resten overgeleverd zijn (Figuur 26). Dichtbij het terrein, langsheen de Vaart (CAI ID 212700), loopt een deel van de Duitse gevechtlijn die werd ingezet tijdens de “Aanval van Over de Vaart” op 12 september 1914.¹³ De polygoon ten noordoosten van het terrein (CAI ID 212700) wijst op een restant van de Belgische gevechtlijn, die eveneens een rol speelde in de aanval.¹⁴

De oudste vondst in de buurt van het onderzoeksgebied behandelt de Sint-Jozefshoeve (CAI ID 3002), die tot op heden nog steeds bestaat. De site met walgracht dateert uit de 17de eeuw, maar is mogelijk van oudere oorsprong. De hoeve zou mogelijk kunnen teruggaan op een mottestructuur. De ronde vorm van de grachten impliceert dit. Ook de ligging naast een beek is een kenmerk dat castrale mottes typeert. De site is weergegeven op de Ferrariskaart als hoff ter Lombeek.¹⁵

¹² Vander Ginst/Smeets 2012, 25

¹³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 212705, Vaart (geraadpleegd op 26 juni 2019)

¹⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 212700, Belgische gevechtlijn (geraadpleegd op 26 juni 2019)

¹⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 3002, Sint-Jozefshoeve (geraadpleegd op 26 juni 2019)

De overige vondsten zijn veelal bunkers van de KW-linie. Zo ook op korte afstand ten noordoosten van het onderzoeksgebied (CAI ID 165293). Hier bevonden zich eertijds twee connectiekamers, waarvan één ondertussen werd afgebroken.¹⁶ Nog iets verder naar het noorden toe bevindt zich een andere bunker, die werd gebruikt in functie van het commando van de tweede lijn (CAI ID 165291) en ten zuiden van het terrein een bunker die opnieuw werd gebruikt als connectiekamer (CAI ID 165294).¹⁷ Al iets verder af gelegen zijn een commandopost van het Duitse leger (tweede regiment infanterie van de marine) (CAI ID 212706) en sporen van de Belgische gevechtsofstelling (CAI ID 212709) aanwezig.¹⁸

Een eind van het onderzoeksgebied vandaan, ten noorden ervan, werd een vondstlocatie opgenomen in de inventaris die sporen en vondsten tot in de steentijd bevat (CAI ID 219690). Om te beginnen werd een onzekere (paal)kuil uit het laat-neolithicum vastgesteld met in de vulling enkele fragmenten handgevormd aardewerk dat met vuursteen verschaald werd. In de buurt waren nog enkele andere vage sporen aanwezig die misschien allemaal deel uitmaken van een grotere structuur. Men legde er ook een 10-tal (paal)kuilen zonder duidelijke configuratie bloot. Nabij deze sporen vond men een grote hoeveelheid handgevormd aardewerk alsook 47 vuurstenen artefacten en twee greppels met een noordwest-zuidoost oriëntatie. Ook uit de ijzertijd dateren twee crematiegraven die zich hier bevonden. De rest van de vondsten zijn recenter. De segmenten van loopgraven uit WO I bijvoorbeeld. Enkele compagnies van het vijfde linieregiment kregen de opdracht loopgraven aan te leggen tussen de spoorlijn Mechelen-Leuven en de vaart. Metaaldetectie kon nog meer vondsten aan het licht brengen. Uit de 18de eeuw komen twee musketkogels en een munt. De 19de eeuw wordt vertegenwoordigd door enkele munten, zogenaamde Leopoldjes. Tenslotte werden naast munten uit de 20ste eeuw ook nog schrapnelbolletjes, 12 metalen scherven van een ontploft projectiel, drie kogelhulzen van Duitse makelij, een uniformknoop van het vijfde linieregiment, een General Service Button (Verenigd Koninkrijk: 1900-1950), een zilveren broche met smidstempel A&LL: Adie & Lovekin uit Birmingham uit 1913 en een koperen kammetje uit dezelfde periode gevonden.¹⁹

Hier ten oosten van (CAI ID 220486) werd de Sint-Annakapel opgetekend als cartografische indicator. De kapel wordt afgebeeld op de Villaretkaart, wat dient als terminus ante quem om de kapel in de 18de eeuw te situeren.²⁰ Ter hoogte van de Langestraat, ten westen van het terrein, werden tientallen 19de-eeuwse resten van oventjes, die waarschijnlijk te maken hebben met witloofteelt.²¹ Eveneens ten noorden van het terrein wordt de Belgische gevechtspositie bij de "aanval over de vaart" als archeologisch relevant beschouwd.²² De overige vondstlocaties in de ruime omgeving van het onderzoeksgebied zijn niet nader te dateren. De greppel die ten westen van het terrein (CAI ID 479) gevonden werd bijvoorbeeld, werd vastgesteld na controle van werken en is als onbepaald genoteerd.²³ Ten zuidwesten van de onderzoekszone zijn ook twee casussen gekend waarbij een

¹⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 165293, Bunker VB 43; CAI ID 165292, Bunker VB 43 b (geraadpleegd op 26 juni 2019)

¹⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 165291, Bunker C 28; CAI ID 165294, Bunker VB 45 (geraadpleegd op 26 juni 2019)

¹⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 212706, Weisseterbeek; CAI ID 212709, Belgische gevechtsofstelling (geraadpleegd op 26 juni 2019)

¹⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 219690, Bredepleinstraat (geraadpleegd op 26 juni 2019)

²⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 220486, Sint-Annakapel (geraadpleegd op 26 juni 2019)

²¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 474, Langestraat/D9 (geraadpleegd op 26 juni 2019)

²² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 212707, Belgische gevechtsposities (geraadpleegd op 26 juni 2019)

²³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 479, Klarenbempt/WN5 (geraadpleegd op 26 juni 2019)

grote, ovale (?) kuil gevonden werd in een proefsleuf (CAI ID 164057) en een spoor dat lijkt op een houtskoolbranderskuil (CAI ID 483).²⁴

Ten zuidoosten van het onderzoeksgebied werd een proefsleuvenonderzoek nabij de Bosveldbeek uitgevoerd (ID 5346). Deze onderzochte zone ligt beduidend hoger dan het huidige onderzoeksgebied. Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn meerdere sporen aangetroffen die te maken hebben met de inrichting van het terrein ten behoeve van landbouw. Het gaat om perceleringsgreppels en paalkuilen. De aangetroffen sporen zijn op grond van kleur, vulling en oriëntatie in twee groepen te verdelen. Een deel van de sporen heeft een gelijke oriëntatie als de perceelsgrenzen op de Ferraris- en jongere kaarten. Deze sporen zullen te dateren zijn in de periode na de aanleg van het kanaal Leuven-Dijle in 1750. De overige sporen hebben een afwijkende oriëntatie, die wel overeenkomt met de perceelsgrenzen op de Villaretkaart, of ze hebben een vulling die wijst op een grotere ouderdom (paalkuilen en kuilen). Deze sporen zullen voor de aanleg van het genoemde kanaal dateren. De oudere sporen zijn in het algemeen matig geconserveerd en geen van de sporen bevat vondstmateriaal dat ze kan dateren. De sporen zullen hoogstwaarschijnlijk te relateren zijn aan landgebruik en niet aan bewoning. Mogelijk zijn de matige conservering en het ontbreken van vondstmateriaal te verklaren doordat in het kader van de aanleg van het kanaal Leuven-Dijle grond is afgegraven voor bijvoorbeeld de aanleg van een dijklichaam. Directe aanwijzingen hiervoor zijn echter niet gevonden, zodat het bij een hypothese blijft.²⁵

Eerder werd ook al een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd ten noordoosten van het onderzoeksgebied (ID 6231). Het onderzochte gebied kan worden opgedeeld in een oostelijke en een westelijke zone. In de westelijke zone werden enkel sporen en vondsten geïdentificeerd die wijzen op (sub)recente menselijke activiteiten. Heel wat van de sporen houden verband met de aanleg en ten slotte ook het verwijderen van een boomgaard. In de oostelijke zone daarentegen werd een sporencluster geregistreerd die op basis van de geassocieerde vondsten als het restant van een nederzetting uit de ijzertijd of Romeinse tijd, geïnterpreteerd kan worden. Een ijzertijd nederzetting was op deze locatie of in de onmiddellijke omgeving niet gekend. De aanwezigheid van een ijzertijd nederzetting ter hoogte van de Wespelaarsebaan is dan ook een nieuw element in onze kennis van de occupatiegeschiedenis van deze regio.²⁶

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Het bureauonderzoek haalt verschillende elementen aan, waaruit blijkt dat het terrein archeologisch potentieel kent. Allereerst is er de gunstige landschappelijke ligging van het terrein, meer bepaald in een gradiëntzone op de overgang van hoger gelegen gronden naar lager gelegen gronden. Gekende archeologische waarden in de omgeving zijn talrijk. Ze dateren grotendeels uit de nieuwste tijd en

²⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 164057, Leibeek - Private weg (WP 171); CAI ID 483, Haachtsesteenweg 1/D10 (geraadpleegd op 26 juni 2019).

²⁵ Nater/Bink 2017, 16

²⁶ Vanmontfort 2018, 24

zijn in verband te brengen met de KW-linie. Daarnaast zijn echter ook vondsten en sporen van bewoning en van begraving te vermelden uit de steentijd, de metaaltijden en de nieuwe tijd.

De gebruiksevolutie van het terrein geeft aan dat er reeds heel wat bodemingrepen hebben plaatsgevonden. Tot een paar jaar geleden was het volledige terrein bebouwd en verhard. Ondertussen werd de bebouwing en verharding gesloopt en vervangen door een nieuw pand met aansluitende parking. Een deel van het terrein ligt momenteel braak. Aan de andere kant was het terrein sinds de 18de eeuw in gebruik als akkerland en als bos, tot het in de 20ste eeuw bebouwd en verhard werd. Verder valt op het DHM op dat het terrein iets hoger gelegen is dan zijn omgeving. Dit lijkt er op te wijzen dat het terrein opgehoogd werd. Dit maakt dat het onderliggende bodemarchief mogelijk beschermd geweest is tegen ondiepe bodemingrepen in het verleden.

Wat is de impact van de geplande werken?

Binnen een zone van ca. 12190 m² in het onderzoeksgebied worden werken gepland. De voornaamste werken omvatten de bouw van een magazijnbouw, de aanleg van wegenis en bijhorende omgevingsaanleg. De wegenis en de bijhorende omgevingsaanleg kennen een verstoringsdiepte van ca. 50 à 80 cm. Van verschillende bodemingrepen ligt de precieze verstoringsdiepte echter nog niet vast. Dit doet besluiten dat binnen een zone van ca. 12190 m² het bodemarchief bedreigd is.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Deze inschatting is gebaseerd op de gunstige landschappelijk ligging van het terrein en de vele gekende archeologische waarden in de omgeving. Op basis van de gekende archeologische waarden in de omgeving is er voornamelijk een verwachting naar resten uit de steentijd en de metaaltijden, hoewel resten uit andere periodes op dit moment niet uit te sluiten zijn. De gebruiksevolutie van het terrein zoals we die konden reconstrueren aan de hand van historische kaarten en luchtfoto's geeft aan dat in de 20ste en 21ste eeuw reeds heel wat bodemingrepen hebben plaatsgevonden. Aan de andere kant lijkt het terrein ook opgehoogd, waardoor de negatieve impact van deze bodemingrepen op het bodemarchief gemilderd kan zijn. Gezien het archeologisch potentieel van het terrein en de bijkomende negatieve impact van de geplande werken op het bodemarchief in een zone van ca. 12190 m² wordt in deze zone verder archeologisch vooronderzoek nodig geacht.

Figuur 27: Aanduiding van de zone waar verder vooronderzoek nodig geacht wordt, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Voor het verdere vooronderzoek wegen we verschillende onderzoeksmethodes af. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Het potentieel op kennisvermeerdering is voor deze onderzoekstechniek te beperkt. Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat het volledige terrein in gebruik is als grasland. Landschappelijk bodemonderzoek is wel relevant om de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites beter in te kunnen schatten. Afhankelijk van de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites is mogelijk bijkomend onderzoek naar steentijd artefactensites nodig. Tot slot dient ook een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek biedt daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

3 Samenvatting

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Deze inschatting is gebaseerd op de gunstige landschappelijk ligging van het terrein en de vele gekende archeologische waarden in de omgeving. Op basis van de gekende archeologische waarden in de omgeving is er voornamelijk een verwachting naar resten uit de steentijd en de metaaltijden, hoewel resten uit andere periodes op dit moment niet uit te sluiten zijn. De gebruiksevolutie van het terrein zoals we die konden reconstrueren aan de hand van historische kaarten en luchtfoto's geeft aan dat in de 20ste en 21ste eeuw reeds heel wat bodemingrepen hebben plaatsgevonden. Aan de andere kant lijkt het terrein ook opgehoogd, waardoor de negatieve impact van deze bodemingrepen op het bodemarchief gemilderd kan zijn. Gezien het archeologisch potentieel van het terrein en de bijkomende negatieve impact van de geplande werken op het bodemarchief in een zone van ca. 12190 m² wordt in deze zone verder archeologisch vooronderzoek nodig geacht.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Bogemans F., 2007: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 24 Aarschot*, Brussel.

Croon, G., 2014: *Buken, augustus 2014. De stille getuigen ...*, *Jaarboek Campenholt 2014*, Kampenhout, 45-69.

Massart, A., 1977: *Historique du 12e Régiment de Ligne*, vol. 2, Brussel.

Nater C./M. Bink, 2017: *Proefsleuvenonderzoek Kampenhout – Vaartstraat (22.772): Nota*, (*Zuidnederlandse Archeologische Notities 509*), Amsterdam.

Vander Ginst V./M. Smeets, 2012: *Het archeologisch vooronderzoek aan de Vekestraat te Kampenhout*, (*Archeo-rapport 102*), Kessel-Lo.

Vanmontfort B., 2018: *Nota Boortmeerbeek Wespelaarsebaan-Genninckstraat: Verslag van resultaten*, (Eenheid Prehistorische Archeologie KU Leuven), Leuven.

4.2 Websites

Cartesius (2019)
<https://www.cartesius.be>

Centrale Archeologische Inventaris (2019)
<https://cai.onroerenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2019)
<http://dov.vlaanderen.be>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2019)
<https://geo.onroerenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2019)
<http://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2019)
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be>

KW-linie (2019)
<http://www.kwlinie.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2019)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

Wikipedia (2019)
<https://www.wikipedia.org/>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

